

Odpovědnost za Goražde

„Nemocnice už nemůže nabídnout raněným nic víc než soucit,“ pravila páteční zpráva Vysokého komisariátu OSN pro uprchlíky z Goražde. Tanková palba zničila operační sály a sterilizační vybavení. 35 mrtvých a přes 1740 zraněných jenom v centru města, protože jenom tam bylo možné počítat ztráty. Převážně bezbranní civilisté a děti, masakrování těžkou technikou armády bosenských Srbů. Mezinárodní společenství jim vydalo Goražde na milost, ale obyvatelé města milost nedostali. Opožděné ultimátum NATO na tom nic nezmění.

Odpovědnost mezinárodního společenství je o to tragičtější, že se rozhodnutím Rady bezpečnosti zavázalo Goražde chránit jako jednu ze šesti „bezpečných zón“. Po zahájení srbské ofenzívy OSN a Severoatlantický pakt nejprve úmyslně zlehčovaly situaci a nejvyšší američtí vojenští představitelé William Perry a John Shalikashvili dokonce výslovně vyloučili možnost vojenského zásahu. Na scéně se po dlouhé přestávce znovu objevil zdiskreditovaný vyjednávač lord Owen a přispěchal i Vitalij Čurkin. Následovala dvě vojensky bezvýznamná gesta v podobě útoku jednotlivých letadel na srbské pozice – bombasticky označená za letecké útoky NATO – a sestřelení britského letounu, který prý dokonce jenom pozoroval situaci. OSN a NATO ustoupily. Povzbuzená armáda Radovana Karadžiče pokračovala v úmyslném ničení obytných domů a ostřelování jasně označených budov nemocnice a humanitárních organizací.

Terorismus v uniformě nezničil jenom jedno město. Srbská agrese v Goražde porazila principy, na kterých dopo-

sud stálo světové demokratické společenství a nejsilnější vojenské seskupení na světě, když se na straně demokracie vytratila vůle bránit Goražde, a tím i sebe, silou. Velký díl odpovědnosti nese Rusko. Nebezpečnou hrou o prosazení svých zájmů na Balkáně úmyslně oslabilo autoritu OSN a NATO a povzbudilo bosenské Srby ke stupňování agrese. A když svoji hru nezvládlo, nebylo schopné srbskou agresi a masakrování civilního obyvatelstva zastavit. Rusko je dnes spoluviníkem tragédie Goražde.

Svůj díl odpovědnosti však nese i Česká republika. Po hrubé diplomatické chybě při hlasování OSN o zbrojním embargu (v r. 1995) přišly váhavé a rozporné postoje vůči vojenské aktivitě NATO v Sarajevu. V době nástupu na Goražde byl v Praze na soukromé návštěvě bývalý jugoslávský premiér Panič. Byl přijat na nejvyšší vládní úrovni a – ani slovo o Goražde. Česká zahraniční politika zůstala němá a nečinná, přestože sedm střeoevropských prezidentů v Litomyšli vyjádřilo vůli po zastavení srbské agrese. Peníze daňových poplatníků, investované do získání křesla v Radě bezpečnosti, bohužel, nedoprovázel pocit mravní a politické spoluzodpovědnosti za mezinárodní vývoj.

Jakkoliv nikdo z nás už nemůže vrátit životy stovkám zabitých, tato krize je momentem, kdy musíme velmi seriózně posoudit mezinárodní chování a postupy České republiky. Paralyzovaná mlčenlivost parlamentu a politiků všech stran, tiše obcházejících kolem dezinformované zahraniční politiky v tak vážné krizi, jaké jsme svědky v Bosně, činí spoluzodpovědnými všechny bez rozdílu. Jaká jsou v této chvíli kritéria zahraniční politiky státu, který v tomto století zažil dvě světové války a dvě vojenské agrese proti vlastní suverenitě?

[společně s Ivanem Gabalem, Lidové noviny, duben 1994]

Vzpomínka na Mnichov

Tragédie Goražde potvrdila, že světové společenství, představované v Bosně Organizací spojených národů a velmocemi, je už velmi blízko uznání územních zisků srbské agrese. Znovu se ukázalo, že evropská demokracie se tváří v tvář otevřenému násilí začíná bránit teprve a jenom, když je namířeno proti bezprostředním zájmům velmocí. Nečekaná a náhlá srdečná shoda mezi Západem a Ruskem svojí jednoduchostí připomíná Mnichov roku 1938. Strategie bosenských Srbů, podporovaných a otevřeně vyzbrojovaných Bělehradem, je jasná. Stažení stovek kusů těžkých zbraní od Sarajeva jim uvolnilo ruce k novému ofenzivnímu postupu, který jim dokonce zajišťuje nedobrovolnou spolupráci jednotek UNPROFOR. Na vybraném místě tisícikilometrové fronty – naposledy to bylo u Goražde a příště třeba u severobosenského Brčka – zaútočí s maximálním využitím absolutní převahy v dělostřelectvu a tancích. Ostřelováním obytných čtvrtí a masakrováním civilního obyvatelstva vyprovokují ultimátum OSN a Severoatlantické aliance. Pod hrozbou leteckých úderů stáhnou těžké zbraně na jiné příhodné místo fronty a dobytá území potom stačí držet vlastní pěchotou. Rozmístění jednotek UNPROFOR do této oblasti jim zaručuje, že ani v budoucnosti nebude bosenská armáda moci přejít do protiútoků. Na dobytá území jsou rychle přesunuti srbsí uprchlíci z jiných oblastí a vytvořena vlastní správa. A tak dokola.

Čím víc podobných ohnisek vytvoří, tím zranitelnější budou vojáci mezinárodních sil OSN a tím nepravděpodobnější bude možnost skutečného použití leteckých sil Severoatlantické aliance. OSN tak vlastní nerozhodností dostává své

vojáky do role rukojmích a zároveň nedobrovolných strážců výsledků agrese a etnické očisty. A aby bylo dostatečně jasno, kdo je v Bosně pánem, nepovolí bosenští Srbové vstup do Goražde pásovým vozidlům UNPROFOR, ale pouze kolovým. Generál Mladič odmítne protesty OSN proti ničení a vypalování vyklizovaných území s tím, že se to děje ve všech válkách a na rozloučenou s Goražde nechá vyhodit do vzduchu městskou vodárnu. Může si to dovolit, protože velmoci mu svou nechtutí zasahovat daly volnou ruku k jakýmkoliv válečným zločinům.

Mocnostem a OSN k aspoň dočasnému ukončení války na Balkáně zbývá jediná cesta – cynický a tvrdý nátlak na bosenskou vládu, aby přijala ponižující rozdělení Bosny a Hercegoviny, uznala porážku a sankcionovala výsledky agrese a etnických čistek. Srbové dnes mohou jednat do nekonečna, protože dosáhli svého. Světové společenství se nepostavilo jejich agresi, tak proč by se mělo stavět jejich neústupnosti při jednání o rozdělení BaH?

Je to horší než Mnichov. Československá republika se mohla bránit – pokud by chtěla. Světové společenství dnes ovšem dává velký pozor, aby bylo dodržováno embargo na dodávky zbraní do Bosny a aby se Bosna bránit nemohla. To přirovnání je možná kruté, ale velmi pravdivé. Jenom si zkuste představit, že z České republiky zbude obklíčená Praha, svobodný Středočeský a Východočeský kraj a enklávy Olomouc, Kopřivnice a Šumperk. Zbytek je okupován a světové společenství vám říká, že máte být rozumní, že další střety válčících stran nic nevyřeší. Možná dostanete chuť emigrovat. A potom zjistíte, že vám nikdo nedá vstupní vízum.

Mnichov byl nazýván zradou. Dnes tomu budeme říkat mírový plán. Za rozdělení Bosny světové společenství zcela určitě dostane slib skončení etnického běsnění a tisíciletého míru na Balkáně. Vojvodina, Krajina, Kosovo a Makedonie prý přestanou být problém. Jako po Mnichovu.

[Lidové noviny, únor 1994]